

**ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ НА ГЛОБАЛНИЯ
ЕТИЧЕН КОДЕКС В ТУРИЗМА В СЕКТОРНАТА
ПОЛИТИКА НА ОБЩИНА БОТЕВГРАД**

ДЕСИСЛАВА АЛЕКСОВА

Международно висше бизнес училище, Ботевград

desi_alexova@abv.bg

**APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF THE GLOBAL
CODE OF ETHICS FOR TOURISM IN SECTOR POLITICS
IN THE BOTEVGRAD MUNICIPALITY**

DEISLAVA ALEKSOVA

International Business School, Botevgrad

Abstract

The Global Code of Ethics for Tourism is a comprehensive set of principles designed to guide the leaders and other stakeholders in the global tourism development. It aims to contribute maximize the benefits of the sector by minimizing its potentially negative impact on the environment, cultural heritage and societies around the world. Its main principles are laid down in the development of the Strategy for Sustainable Development of Tourism in the Botevgrad Municipality. On this basis a comprehensive integrated vision for the tourism development of Botevgrad Municipality is formulated and approved. Best practices from the tourism policies of Botevgrad Municipality have been investigated, related to responsible tourism and ethics, promotion of volunteering and community development realized at this stage.

Keywords: sustainable development, ethics in tourism, responsible tourism, community development

Въведение

През годините на преход и строителния бум в началото на новото хилядолетие се допуснаха множество грешки свързани с планирането и развитието на туризма, първоначално в морските и планинските туристически комплекси, а постепенно и в не токова популярни селища и туристически дестинации във вътрешността на страната. Инвестиции в жилищни имоти все повече обсебват публичните природните ресурси, формирайки бързи печалби, без да се съблюдава обществения интерес за устойчиво развитие на туризма и опазване на природното и културно наследство. Презастрояване на Черноморието и някои планински региони, включително и в защитени територии и зони, доведе до безвъзвратно унищожаване на публичен туристически ресурс, на природни ценности и културно-исторически паметници. Намаляване на капацитета и неефективно функциониране на институциите ангажирани реално с развитието на туризма, опазването и управлението на защитените територии и на културно-историческото наследство. Постоянно променяща се нормативна база и политики в трите области без включване на заинтересованите страни и без ясни цели и стратегии за постигането им, включително в областта на качеството на кадрите. Тези и други тревожни тенденции налагат въвеждане на крайно необходимите етически регулации в българския туризъм, заложили в *Глобалния етичен кодекс в туризма* и *Хартата за развитие на устойчив туризъм в България*, чийто принципи следва да бъдат прилагани в национални, регионални и местни политики.

Етични принципи в туризма

Етичните принципи в туризма са заложили още в началото на 90-те години на миналия век в концепциите на устойчивия и отговорен туризъм. **Устойчивото туристическо развитие** е залегнало и в основата на Глобалния етичен кодекс в туризма, където като основни цели са посочени: признаване правото на туризъм и свободата на движение на туристите, както и насърчаване на справедлив, отговорен и устойчив туристически ред, ползите от който да бъдат споделяни от всички сектори на обществото в контекста на една открита и либерализирана международна икономика. Туризмът е представен като фактор за устойчиво развитие, като се акцентира върху равнопоставеност на участниците в туристическия процес, устойчиво икономическо развитие, опазване на ресурсния потенциал и намаляване на отрицателното въздействие върху околната среда, зачитане на традициите и местното население, балансирано планиране и проектиране на туристическа инфраструктура, която да отговаря на капацитета на обектите и пр. Приетата от ЮНЕСКО Харта за устойчив туризъм (1995), както и съвместно изготвеният от UNWTO, Световният съвет за пътувания и туризъм (WTTC) и Съветът за Земята „Дневен ред 21 на туристическата индустрия”, определят устойчивото туристическо развитие като: „развитие, което посреща нуждите на сегашните туристи и приемащите региони, като запазва възможностите за бъдещо развитие. То управлява всички ресурси по такъв начин, че да задоволи икономическите, социалните и естетическите нужди, като същевременно поддържа културната идентичност, основните екологични процеси, биологичното разнообразие и всички важни за живота системи”. (UNWTO, 1995)

Отговорният туризъм допълва концепцията за устойчивото туристическо развитие и се характеризира с намаляване до минимум на негативните икономически, социални и екологични влияния, генериране на по-високи икономически облаги за местното население и подобряване работните условия, ангажиране на местните общности при вземането на решения, които касаят развитието на дестинацията. Неговата цел е да допринесе за опазването на природните ресурси и културно-историческото наследство; да се грижи за повече приятни изживявания на туристите, посредством по-пълноценни контакти с местното население и по-голяма съпричастност към местната култура, бит и традиции; да допринесе за минимизиране на последствията върху околната среда; да осигурява достъп за хора с увреждания. Този вид туризъм е ориентиран към културните ценности, съдейства за респекта между туристите и домакините и изгражда доверие у местните общности. Концепцията на отговорния туризъм обуславя близък контакт с местната култура и природа, а човешкото измерение, което характеризира тези пътувания определя и по-слабото влияние върху околната среда в сравнение с масовия туризъм. От друга страна този мащаб в предлагането позволява много по-лесно въвеждане на разнообразни и природосъобразни практики, които не изискват големи инвестиции.

Посетителите, предприемащи отговорни пътувания се характеризират като любознателни, значително платежоспособни, с по-голяма обща култура туристи, които пътуват индивидуално или в малки и средно-големи групи. Те предпочитат предимно по-малко познати планински и селски райони, със собствен облик, автентична култура и съхранена природа. Ориентират се към разнообразни

туристически програми, където доставчиците на услуги са собственици на семейни хотели, къщи за гости, хижи, манастири, планински водачи, производители на занаятчийски продукти и др.

Прилагане на етичните принципи в туризма в местни туристически политики

Декларирането на подкрепа за устойчиво развитие на туризма като национална туристическа политика и от страна на местните власти следва да се основава на няколко основни принципа:

- Туристическите ресурси са част от общото наследство на българското общество и тяхното управление трябва да е насочено към устойчиво потребление, съхранение и развитие, а практиките с неговото присвояване е необходимо да бъде преустановено.

- Туристическите дейности следва да се извършват в хармония с характеристиките и традициите на регионите, като се спазват законите и зачитат местните практики и обичаи.

- Всички участници в развитието на туризма трябва да опазват природната среда с оглед постигане на сигурен, траен и устойчив икономически ръст, предназначен да задоволява справедливо нуждите и желанията на настоящото и бъдещите поколения.

- Туристическата инфраструктура трябва да бъде така проектирана и изградена, а туристическите дейности така планирани, че да запазват природното наследство, и да защитават застрашените видове, съобщества и екосистеми.

- Развитието на туризма приема съществуването или въвеждане на лимити и ограничения върху дейностите, особено

когато тези дейности се упражняват в чувствителни райони или защитени територии или зони от НАТУРА 2000;

- Туристическите политики и дейности трябва да бъдат провеждани със зачитане на художественото, археологичното и културното наследство, което те да защитават и предават на бъдещите поколения.

- Особени грижи трябва да се полагат за запазване и подобряване състоянието на паметниците и музеите, както и на археологичните, историческите и архитектурните обекти, които да бъдат отворени за туристически посещения; да се поощрява публичния достъп до частна културна собственост и паметници, като се зачитат правата на техните собственици, както и до религиозни постройките без това да накърнява нормалните нужди от поклонение.

- Финансовите средства, събрани от посещения на културни обекти и паметници, трябва поне частично да се използват за поддръжката, опазването и развитието на това наследство.

- Туристическата дейност трябва да се планира по такъв начин, че да позволява на нематериалното културно наследство – традиционните културни продукти, занаяти и фолклор да оцелеят и да процъфтяват, вместо да води до техния упадък и уеднаквяване.

- Развитието на регионите е необходимо да отчита устойчивото развитие на туризма и опазването и възобновяването на туристическите ресурси, защитените територии и зони и материалното и нематериално културно наследство и да се извършва чрез активно участие на всички заинтересовани страни.

- Туристическите политики трябва да се прилагат по такъв начин, че да подпомагат повишаването на жизнения стандарт на населението в посещаваните региони и удовлетворяването на неговите нужди.

Добър пример в тази насока е община Ботевград,, чиято визия, заложена в Стратегията за устойчиво развитие на туризма в община Ботевград 2019-2025, гласи: *„Ботевград – значима и интригуваща дестинация на преживяванията, дестинация за туристи с мисия за отговорно пътуване и интегриране на общностите в общото европейско природно и културно-информационно пространство.“*

Стратегията концептуално отговаря и на основните етични принципи за развитие на туризма на равнище дестинация:

- **Устойчивост.** Развитието на туристическите дейности да съчетава в себе си дългосрочна икономическа ефективност с устойчиви практики, щадящи околната среда и социална съвместимост.

- **Демократичност.** При управлението на дестинацията да се използва обществения подход. Да се осигури висока степен на участие на местното население в процеса на управлението на дестинацията.

- **Прозрачност.** Принцип основан на необходимостта от търсенето на диалог, на широко обществено съгласие, за всяка промяна в областта на туризма.

- **Ангажираност и публично-частно партньорство.** Взаимно зачитане и подпомагане на всички участващи в туристическия процес обществени и частни организации чрез използването на подходящи

механизми за коопериране на усилията за утвърждаване на Ботевград, като туристическа дестинация.

- **Местна идентичност.** Планирането на туристическото развитие да бъде съобразено и обвързано с основните ценности на обществеността в дестинацията и с особеностите на развитието на туризма в региона.

Устойчиво развитие на туризма по примера на община Ботевград

Основните принципи на устойчивия и отговорен туризъм са залегнали още в целеполагането при разработване на Стратегията за устойчиво развитие на туризма в община Ботевград 2019-2025 (преминала през обществено обсъждане, гласувана на заседание на Консултативния съвет по въпросите свързани с туризма в община Ботевград, предстои да бъде гласувана и от Общински съвет Ботевград).

Основната цел на Стратегията „устойчиво развитие на туризма в община Ботевград” е възприета и одобрена от местната общественост, общинското ръководство и ангажираните външни експерти, а **стратегическите цели**, отговарящи на принципите за реалистичност, гъвкавост, съвместна и равнопоставена ангажираност на заинтересованите страни, са обособени по следния начин:

Стратегическа цел 1: Създаване на благоприятна среда за развитие на устойчив туризъм и инвестиране в развитието на социалния капитал на общината.

- *Специфична цел 1:* Подобряване на съществуващата техническа инфраструктура, създаване на съвременна екологосъобразна туристическа и поддържаща я инфраструктура.

- *Специфична цел 2:* Съвместна и равнопоставена ангажираност на заинтересованите страни в създаване на условия за пълноценно и качествено развитие на устойчив туризъм.

- *Специфична цел 3:* Икономически устойчиво управление на туризма в община Ботевград.

Стратегическа цел 2: Създаване и утвърждаване на иновативен регионален продукт.

- *Специфична цел 1:* Създаване, маркетизиране и утвърждаване на иновативен туристически продуктов-микс, проявяващ специфичния потенциал на дестинация Ботевград.

- *Специфична цел 2:* Развитие на приоритетните видове туризъм за община Ботевград.

- *Специфична цел 3:* Създаване и управление на туристически бранд Ботевград.

Стратегическа цел 3: Балансирано развитие на туристическите зони в община Ботевград и равностойното им интегриране в европейското природно и културно-информационно пространство.

- *Специфична цел 1:* Туристическо микрорайониране с развитие на регионален туристически продукт

- *Специфична цел 2:* Включване в трансгранични мрежи за взаимодействие и сътрудничество, определящи стандарти за качество в различни тематични направления.

Обособени са пет стратегически приоритета с акценти върху местната идентичност, общностното развитие, респект върху природното и културно наследство, стремеж за балансирано развитие на туризма, а именно:

- **Създаване на туристически бранд Ботевград** – включващ предложение за създаване на уникална идентичност, основана на местните символи и дадености, включително внедряване на доброволна сертификация „запазена марка Ботевград”, разработена въз основа на принципите на отговорния маркетинг.

- **Развитие на туристическите зони в община Ботевград и създаване на регионален туристическия продукт**, като целта е провеждане на местна туристическа политика, съобразена с териториалните особености и спецификата на различните части от общината и осъществяване на ефективен маркетинг, който да направи туристическите зони на територията на общината разпознаваеми за потенциалните туристи и успешно да ги промотира, както на вътрешния, така и на международния пазар.

- **Подобряване на общата инфраструктура и достъпността на средата** – чрез създаване природосъобразна лека туристическа инфраструктура; обособяване и туристическа интерпретация на тематични туристически маршрути, свързани с ботевите четници, с акцент върху биоразнообразието, религията или историята на района.

- **Институционално развитие, координация и партньорство със заинтересованите страни**, съобразно принципите за устойчивост, демократичност, прозрачност, синергия между заинтересованите страни и местна идентичност.

• **Устойчиво развитие на специализирани видове туризъм на територията на община Ботевград** - като са изведени няколко приоритетни и няколко съпътстващи специализирани видове туризъм. Селският, приключенският и екстремният, спортният, планинският пешеходен и екотуризмът са дефинирани като приоритетни поради връзката на Ботевград с Балкана, съхранената природна среда, която посетителите оценяват най-високо в анкетните си проучвания, отличната спортна база и традициите в областта на спорта. Като съпътстващи за устойчивото туристическо развитие на община Ботевград се очертават културният и фестивалният туризъм, включващи, както традиционни, така и иновативни атракции и събития; ловният и риболовният туризъм; както и доброволческият туризъм, чиято цел е свързана именно с етичните принципи в туризма, общностното развитие и работата в мрежи.

Заклучение

В заключение могат да бъдат направени изводи за необходимостта от целенасочени и постоянни усилия от страна на Министерство на туризма и местните власти, в партньорство с останалите заинтересовани страни, за изграждане и утвърждаване на туристически бранд, свързан с етичните принципи в туризма. Акцентирането върху местните традиции и природни дадености, както и различен тип събития – традиционни и иновативни, които да открият и наложат идентичността на туристическа дестинация, е ключово за устойчивото развитие на туризма.

Практиката показва, че бъдещето развитие в българския туризъм трябва да е насочено основно към развитие на туристически атракции и предоставяне на допълнителни услуги с цел

диверсификация на туристическия продукт и превръщането на България в целогодишна висококачествена дестинация. Инвестициите в недвижими имоти не са част от туристическия сектор. Териториално устройственото планиране трябва да се извършва въз основа на екологична и на социално-икономическа оценка, извършвана при отчитане интересите и с участието на туристическия сектор. Трябва да се спре урбанизацията на ключови туристически ресурси като плажове и защитените територии, а увеличаването заетостта на туристическите обекти да бъде по-важна от увеличаването на техния брой и капацитет. За целта България се нуждае от специализирани държавни институции в областта на туризма и природното и културно наследство и устойчиво развиваща се тяхна квалифицирана администрация.

Успешното устойчиво туристическо развитие, както на местно, така и на национално ниво е свързано с прилагане на принципите заложи в Глобалния етичен кодекс в туризма; въвеждане на единни стандарти за обслужване на туристите, съобразно изискванията на отговорните туристически пътувания; категоризация и доброволна сертификация на туристическите обекти, следващи принципите на отговорния маркетинг; диверсификация на туристическия продукт и използване на възможности за създаване на интегриран регионален туристически продукт със съседни общини; съгласуване между заинтересованите страни и създаване на публично-частни партньорства. Добрият пример на Ботевград може да бъде приложен при планирането и развитието на туризма, както в местните туристически политики на други общини, така и на национално ниво от министерство на туризма.

ЛИТЕРАТУРА

Алексова, Д. 2013. Отговорният туризъм – механизъм за развитие на малките населени места. In: *Сборник с доклади от Десетата международна научна конференция „Съвременният модел на Европейският съюз и мястото на България в него”*. Раздел III: **Конкурентноспособност на българската икономика и позиция на България на световните пазари**, pp. 701-714. ISBN 978-954-9432-61-9 (CD)

Устойчив и отговорен туризъм. 2010. Добри практики от България и Франция, изд. Одисея ин, 172 p. ISBN 9789549220636

Харта за развитие на устойчив туризъм в България, 2013. // http://www.moew.government.bg/files/file/Press/_2013/Obstestven_savet/Harta_21May2013_intro.pdf

Проект на Стратегия за устойчиво развитие на община Ботевград 2019-2025. //

<http://botevgrad.bg/data/news/files/1536320049.pdf?%D0%B0=46>

Global Code for Ethics for Tourism. От: <http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism>

Tourism Towards 2030 / Global Overview - Advance edition presented at UNWTO 19th General Assembly - 10 October 2011, ISBN 978-92-844-1402-4 (Online)

The International Ecotourism Society (TIES) Overview. От:<http://www.ecotourism.org/ties-overview>